

ŁUKASZ KWADRANS

Wyzwania edukacyjne Europy na rzecz społeczności romskiej

Wrocław, 5 grudnia 2013 roku

Romowie/Cyganie, nieznani, interesujący – to właśnie ich sytuacji, szczególnie w kontekście edukacyjnym, dotyczy problematyka konferencji naukowej organizowanej, już po raz czwarty, we Wrocławiu. Warto w tym miejscu omówić wszystkie spotkania, które mają miejsce od 2009 roku¹. Główną pomysłodawczynią i organizatorką konferencji jest dr Jolanta Horyń, dyrektorka Szkoły Podstawowej nr 108 we Wrocławiu, w której uczą się dzieci romskie i która realizuje szereg działań oraz projektów przy wsparciu środków zewnętrznych, a także przy właściwym wykorzystaniu zwiększonej subwencji oświatowej.

Patronat Honorowy pierwszej konferencji przyjęło Akademickie Towarzystwo Andragogiczne. Organizatorami konferencji byli: Pełnomocnik Wojewody Dolnośląskiego ds. mniejszości narodowych i etnicznych oraz Szkoła Podstawowa nr 108 we Wrocławiu. Konferencja odbyła się we Wrocławiu w dniu 8 grudnia 2009 roku. Celem konferencji było dokonanie analizy aktualnego systemu edukacji mniejszości romskiej oraz poszukiwanie najlepszych rozwiązań edukacyjnych i wymiana doświadczeń praktyków.

Do udziału w konferencji zaproszono profesjonalistów związanych z edukacją międzykulturową i praktyków z wieloletnim doświadczeniem w pracy ze społecznością romską. Zaproszeni zostali między innymi: Rektor Uniwersytetu Białostockiego – prof. zw. dr hab. Jerzy Nikitorowicz, Dyrektor Instytutu Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego – prof. dr hab. Zbigniew Kurcz, Dyrektor Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego – prof. dr hab. Alicja Szerłąg, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej – mgr Lilla Jaroń, Dolnośląski Kurator Oświaty – mgr Beata Pawłowicz, Dy-

---

¹ Dotychczasowe trzy konferencje poświęcone były następującym kwestiom: *Teraźniejszość i przyszłość edukacji społeczności romskiej* (2009), *Edukacja międzykulturowa – przełamywaniem barier społecznych w szkole* (2010), *Zatrzymane tabory – wyzwania edukacyjne Europy* (2012).

rektor Muzeum Etnograficznego w Tarnowie – mgr Adam Bartosz, Dyrektor Wydziału Edukacji Urzędu Miejskiego we Wrocławiu – mgr Krzysztof Czaja, Stowarzyszenie Asystentów Edukacji Romskiej, dyrektorzy i nauczyciele szkół z Dolnego Śląska. Prof. zw. dr hab. Jerzy Nikitorowicz wygłosił referat pt. *Wartość dziedzictwa kulturowego w działaniach edukacji międzykulturowej*. W tej sesji prof. dr hab. Zbigniew Kurcz zainteresował również wykładem nt. *Mniejszości narodowe w okresie transformacji w Polsce*. Przedstawiciel RP w Komitecie Ekspertów Rady Europy ds. Romów i Osób Wędrujących – mgr Małgorzata Różycka w swoim wystąpieniu wskazała na *Blaski i cienie edukacji romskiej w kontekście Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce*. Dyrektor Muzeum Etnograficznego w Tarnowie – mgr Adam Bartosz wygłosił referat pt. *Historia i kultura Romów*. Po każdej sesji miała miejsce interesująca dyskusja. Moderatorem II sekcji był Kierownik Zakładu Grup Dyspozycyjnych Instytutu Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego – prof. dr hab. Jan Maciejewski. W tej części Pełnomocnik Wojewody Dolnośląskiego ds. mniejszości narodowych i etnicznych – mgr Dariusz Tokarz omówił *Rządową pomoc dla Romów w dziedzinie edukacji*. Dolnośląski Kurator Oświaty – mgr Beata Pawłowicz przedstawiła referat pt. *Uczeń romski w dolnośląskich szkołach i placówkach*, Kurator Sądowy – dr Łukasz Kwadrans – Sąd Rejonowy w Świdnicy – *Problemy i perspektywy edukacji społeczności romskiej w ujęciu porównawczym*, Dyrektor Wydziału Edukacji UM Wrocławia – mgr Krzysztof Czaja – *Edukacja uczniów pochodzenia romskiego we wrocławskich szkołach*, Dyrektor Szkoły Podstawowej nr 108 we Wrocławiu – mgr Jolanta Horyń – *Rola asystenta romskiego i nauczyciela wspierającego*, Prezes Stowarzyszenia Asystentów Edukacji Romskiej – mgr Robert Bładycz – *Doświadczenia w pracy ze społecznością romską i polską*. III sekcja była moderowana przez prof. dr hab. Józefa Kargula, a wysłuchać w niej można było referaty: dr Zofii Szymanek – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lubinie, Instytut Socjologii, pt. *Meandry edukacji dzieci romskich w Polskiej szkole a wyzwania przyszłości*, pedagog mgr Małgorzaty Smolik-Wycałkowskiej, XII LO Wrocław – *Projekt antydyskryminacyjny w szkole*, Dyrektor mgr Doroty Rączkowskiej – Szkoła Podstawowa nr 3 Kłodzko – *Dzieci romskie w Szkole Podstawowej nr 3 w Kłodzku*, Dyrektor mgr Beaty Pazdej – Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 1 Przemków – *Prezentacja dorobku ZSP 1 w Przemkowie w obszarze edukacji społeczności romskiej*, pedagog specjalnej, mgr Krystyny Wiercińskiej – Towarzystwo Przyjaciół Nauk Legnica – *Romowie XXI – Edukacja dla tożsamości (z doświadczeń Letniej Szkoły Romskiej)*.

W trakcie przerw zawsze przewidywany jest występ zespołu romskiego, uczestnicy otrzymują materiały pokonferencyjne (publikacja² – wykłady, artykuły, prezentacje szkół). Miejszem konferencji jest Dolnośląski Urząd Wojewódzki, Sala Sejmikowa.

Projekt wszystkich czterech konferencji mógł być zrealizowany dzięki dotacji przyznanej przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (obecnie Ministra Administracji i Cyfryzacji) w ramach realizacji Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce.

Kolejna konferencja odbyła się we Wrocławiu w dniu 4 listopada 2010 roku. Celem konferencji było kolejny raz dokonanie analizy obecnego systemu edukacji międzykulturowej i wielokulturowej oraz poszukiwanie najlepszych rozwiązań edukacyjnych oraz wymiana doświadczeń praktyków.

Zaproszono do udziału w konferencji profesjonalistów związanych z edukacją międzykulturową i praktyków z wieloletnim doświadczeniem w pracy z mniejszościami narodowymi i grupami etnicznymi, m.in. z: Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, uczelni wyższych z Wrocławia, Krakowa, Opola, Warszawy. Dodatkowo zaproszono Dolnośląskiego Kuratora Oświaty, Dyrektora Wydziału Edukacji Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz dyrektorów i nauczycieli ze szkół z Dolnego Śląska.

W II sekcji mieli wystąpienia m.in. wykładowcy Dolnośląskiej Szkoły Wyższej dr Barbary Dobrowolskiej nt. *Działania pedagogiczne szkoły wobec problemów uczniów czeczeńskich. Przykłady społecznej i kulturowej inkluzji*, referat dotyczący *Działania stowarzyszenia ukraińskiego* – dr Jarosława Syrnika, omówienie aktywności *Wirtualni Żydzi. Edukacja międzykulturowa na wybranych przykładach projektów realizowanych przez organizacje żydowskie* – Tamary Włodarczyk z Instytutu Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego. *Działania na rzecz Romów* przedstawił Adam Bartosz z Muzeum Etnograficznego w Tarnowie, o projekcie *Hiszpańskie klimaty* mówiła Jolanta Horyń ze Szkoły Podstawowej nr 108 we Wrocławiu. Natomiast

---

² Dotychczas ukazały się trzy recenzowane prace zbiorowe: J. Horyń (red.): *Terażniejszość i przyszłość edukacji społeczności romskiej*. Wrocław 2010, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji; J. Horyń, J. Maciejewski (red.): *Społeczeństwo wielokulturowe wyzwaniem w pracy nauczyciela andragoga*. Wrocław 2011, UW; J. Horyń (red.): *Zatrzymane tabory – wyzwania edukacyjne Europy*. Wrocław 2013, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji. Aktualnie przygotowany jest tom pokonferencyjny z roku 2013.

w III sekcji miała miejsce prezentacja wrocławskiego programu *Dzielnica czterech świątyń – edukacja na rzecz tolerancji*, *Uniwersytet III wieku – edukacja międzypokoleniowa*, *Romskie kroniki rodzinne* – Małgorzata Smolik-Wyczalkowska, XII LO Wrocław, *Przybliżenie kultury żydowskiej – praca z młodzieżą metodą projektu* – Lidia Suszko i Agnieszka Paterek – Zespół Szkół Ekonomiczno-Administracyjnych Wrocław, *Europejski Dzień Języków* – Dorota Pikuła Szkoła Podstawowa nr 113 – Wrocław, *Uczeń bilingwalny w edukacji międzykulturowej* – Urszula Opłocka, Szkoła Podstawowa nr 61, i Mariola Gurgul, Uniwersytet Ekonomiczny – Wrocław. Poza wystąpieniami miały miejsce prezentacje wystawowe – dorobek szkół i organizacji pozarządowych, Szkoła Podstawowa nr 3 Kłodzko – działania na rzecz społeczności romskiej, Fundacja PROM – działania na rzecz społeczności romskiej, Fundacja In Posterum – działania na rzecz społeczności romskiej, wystawa plastyczna – prac romskiej artystki, Szkoła Podstawowa 108 – Cygańskim taborem po drogach Europy.

Przedostatnia konferencja odbyła się we Wrocławiu w dniu 4 grudnia 2012 roku. Celem konferencji była, po rocznej przerwie, dyskusja na temat aktualnego systemu edukacji międzykulturowej i wielokulturowej oraz poszukiwanie najlepszych rozwiązań edukacyjnych i wymiana doświadczeń praktyków. Organizatorami konferencji byli: Instytut Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Pełnomocnik Wojewody Dolnośląskiego ds. mniejszości narodowych i etnicznych oraz Szkoła Podstawowa nr 108 we Wrocławiu.

Do udziału w konferencji zaproszono ponownie specjalistów związanych z edukacją międzykulturową i praktyków z wieloletnim doświadczeniem w pracy z mniejszościami narodowymi i grupami etnicznymi, między innymi: prof. zw. dr. hab. Jerzego Nikitorowicza – Wydział Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku, prof. zw. dr. hab. Tadeusza Pilcha – Pedagogium Wyższa Szkoła Nauk Społecznych, prof. zw. dr. hab. Zenona Jasińskiego – Instytut Nauk Społecznych Uniwersytetu Opolskiego, prof. dr. hab. Alicję Szerłąg – Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, prof. dr. hab. Zdzisława Zagórskiego – Instytut Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego, prof. dr. hab. Adama Palucha – Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych, Beatę Pawłowicz – Dolnośląskiego Kuratora Oświaty, Marię Iwonę Bugajską – Dyrektora Wydziału Edukacji Urzędu Miejskiego Wrocławia, Stowarzyszenie Asystentów Edukacji Romskiej, dyrektorów, nauczycieli ze szkół z Dolnego Śląska, przedstawicieli administracji państwowej i samorządowej, organizacje pozarządowe

i stowarzyszenia działające na rzecz społeczności romskiej. Prof. dr hab. Zbigniew Kurcz – Dyrektor Instytutu Socjologii dokonał wprowadzenia do tematu konferencji wspólnie z mgr. Dariuszem Tokarzem – Pełnomocnikiem Wojewody ds. mniejszości i grup etnicznych oraz mgr Jolantą Horyń – dyrektorką Szkoły Podstawowej 108 im. Juliana Tuwima we Wrocławiu. Sesja I moderowana była przez prof. dr hab. Barbarę Wiśniewską-Paź. W tej części referaty prezentowali: prof. dr hab. Włodzimierz Chojnacki – Instytut Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego – *Szkolnictwo w dobie transformacji i globalizacji*, prof. dr hab. Dorota Majka-Rostek – Instytut Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego – *Dzieci romskie w szkole – szanse i zagrożenia*, mgr Adam Bartosz – Dyrektor Muzeum Okręgowego w Tarnowie – *Małopolski Szlak Martyrologii Romów – fakty i refleksje*, dr Jacek Krzyżanowski – Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wielkopolskim – *Edukacja Romów w okresie akcji osiedleńczej*. Po tej części nastąpiła prezentacja placówek i stowarzyszeń z zakresu edukacji międzykulturowej: Wystawa Fundacji Prom „Jedni z wielu”, Wystawa Szkoły Podstawowej nr 108 „Cygańskim taborem po drogach Europy – 2012”, Wystawa jubileuszowa Związku Ukraińców w Polsce – koło we Wrocławiu, Wystawa Zespołu Szkół Ekonomiczno-Administracyjnych – Projekty: „Ślub żydowski w dwóch obrazach” i „Johanneum – wrocławska szkoła ponadwyznaniowa”. Sesja II była moderowana przez prof. dr hab. Jana Maciejewskiego, a udział w niej wzięli: mgr Tamara Włodarczyk – Instytut Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego – *Szkolnictwo mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce po 1989 roku*, mgr Dariusz Tokarz – Pełnomocnik Wojewody ds. mniejszości na Dolnym Śląsku – *Raport z realizacji Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce – kwestie edukacyjne*, mgr Jolanta Bednarska – Wydział Edukacji UM Wrocławia – *Informacja o działaniach na rzecz edukacji dzieci romskich we Wrocławiu*, mgr Małgorzata Smolik-Wyczałkowska – *Dzieci – refleksje na temat filmu realizowanego wśród dzieci romskich na Brochowie*, dr Łukasz Kwadrans – Rada Miejska w Świebodzicach – *Z Romami, dla Romów, o Romach – trzy refleksje...*, mgr Manuela Plizga-Jonarska – Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej we Wrocławiu – *AntiBias i Betzavta jako metody nauczania tolerancji – koncepcja, możliwości zastosowania w polskiej szkole*. Po tej sesji miał miejsce występ zespołu dziecięcego zespołu romskiego „Terne Romani Bacht”.

Sesję III moderował prof. dr hab. Wojciech Horyń, a swoje wystąpienia prezentowali: Karolina Zwierzyńska – Fundacja Prom Projekt: „Romskie Odrodzenie” i kampania społeczna „Jedni z wielu”, Anna Gazda – Centrum

Informacji i Rozwoju Społecznego – Projekt: *Różni obywatele – jedno miasto*, Roksana Stojowska – asystent edukacji romskiej i Marian Totuszyński – wychowawca świetlicy środowiskowej Ognisko 3 we Wrocławiu – Projekt: *Uczę się, poznaję-zmieniam. Syklakiraw pes, pryńckiraw-paruwaw*, mgr Maria Łój i mgr Monika Drózd-Balkowska – nauczyciele wspomagający edukację uczniów romskich – *Uczeń romski w szkole*, dr Dorota Pluchowska – Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Wrocławskiego – *Interaktywne uczenie się w ujęciu konstruktywistycznym. Ilustracja na przykładzie doświadczeń edukacji interkulturowej Instytutu ds. Migracji Przesiedleńców w Oerlinghausen*. W panelu dyskusyjnym wzięli udział: dr Tomasz Szyslak – Zakład Badań Wschodnich Instytutu Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego, mgr Sylwia Moroń – asystent edukacji romskiej, Wałbrzych, mgr Jolanta Horyń – dyrektorka Szkoły Podstawowej nr 108 we Wrocławiu.

Organizatorami ostatniej konferencji byli: Instytut Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Pełnomocnik Wojewody Dolnośląskiego ds. mniejszości narodowych i etnicznych oraz Szkoła Podstawowa nr 108 we Wrocławiu. Konferencja odbyła się we Wrocławiu w dniu 5 grudnia 2013 roku. Celem spotkania była kontynuacja dyskusji na temat edukacji wielokulturowej oraz wymiana doświadczeń. Do udziału w konferencji zaproszono profesjonalistów związanych z edukacją i praktyków z wieloletnim doświadczeniem w pracy z mniejszościami narodowymi i grupami etnicznymi. Do udziału w Komitecie Honorowym Konferencji zostali zaproszeni: prof. zw. dr hab. Jerzy Nikitorowicz – Uniwersytet w Białymstoku, prof. zw. dr hab. Tadeusz Pilch – Uniwersytet Warszawski, prof. zw. dr hab. Zenon Jasiński – Uniwersytet Opolski, prof. dr hab. Sławomir Kaprański – Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, prof. dr hab. Robert Kwaśnica – Dolnośląska Szkoła Wyższa, Adam Bartosz – Muzeum Okręgowe w Tarnowie, Beata Pawłowicz – Dolnośląski Kurator Oświaty, Maria Iwona Bugajska – Dyrektor Wydziału Edukacji Urzędu Miejskiego Wrocławia. Udział w konferencji wzięli: dyrektorzy, nauczyciele ze szkół z Dolnego Śląska, środowiska naukowe, przedstawiciele administracji państwowej i samorządowej, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia działające na rzecz społeczności romskiej. Moderatorem pierwszej części spotkania była prof. dr hab. Barbara Wiśniewska-Paź – Uniwersytet Wrocławski, a wystąpienia prezentowali m.in.: dr hab. Barbara Weigl, prof. SWPS – Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej – *Obcość wśród swoich*, dr Małgorzata Rożycka – Departament Wyznań Religijnych i Mniejszości

Narodowych i Etnicznych Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji – *Dotychczasowe systemy wsparcia Romów w Polsce*.

II sesję moderował prof. dr hab. Wojciech Horyń – Wyższa Szkoła Handlowa we Wrocławiu, a udział w niej wzięli: dr Łukasz Kwadrans – Uniwersytet Śląski, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, i Janusz Balkowski – Fundacja Prom – *Romowie w Europie*, mgr Adam Bartosz i mgr Natalia Gancarz – z Muzeum Okręgowego w Tarnowie – *Dzieci romskie w tarnowskim muzeum – przykłady dobrych praktyk*, dr Jolanta Horyń i Adam Rusnak – Szkoła Podstawowa nr 108 im. Juliana Tuwima we Wrocławiu – *Cygańskim taborem po drogach Europy*, Roksana Stojowska – *Uczę się, poznaję-zmieniam. Syklakiraw pes, pryńckiraw-paruwaw*, dr Joanna Janiszewska – Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. W. Brandta, Stowarzyszenie na rzecz Integracji Społeczeństwa Wielokulturowego Nomada – *Rola edukacji nieformalnej w procesie wsparcia Romów rumuńskich we Wrocławiu*, Ewa Madejczyk – Szkoła Podstawowa nr 3 w Kłodzku – *Nasze i wasze sukcesy*, mgr Dariusz Tokarz – Pełnomocnik Wojewody Dolnośląskiego ds. mniejszości narodowych i etnicznych – *Raport z realizacji Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce – na Dolnym Śląsk*.

Sesja III to referaty dr Doroty Pluchowskiej – Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Wrocławskiego – *Interkulturowe uczenie się...* mgr Tamary Włodarczyk – Instytut Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego – *Kalejdoskop Kultur w wielokulturowym Wrocławiu*, dr Elżbiety Chromiec – Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych ASESOR we Wrocławiu – *Możliwości i ograniczenia wczesnej edukacji międzykulturowej*, dr Tomasza Szyszłaka – Zakład Badań Wschodnich Instytutu Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego, *Działania Policji na Dolnym Śląsku i w Małopolsce wobec i na rzecz Romów*.

W roku 2014 ma ukazać się kolejna recenzowana praca zbiorowa, która będzie owocem grudniowego spotkania specjalistów zajmujących się edukacją międzykulturową i pracą z Romami. Wydaje się również zasadnym kontynuowanie idei wrocławskich spotkań, które cieszą się zainteresowaniem zarówno teoretyków, jak i praktyków.